Gösta Bodman

SKOTSKA SLÄKTNAMN I SVENSK INDUSTRI OCH TEKNIK

Professor Gösta Bodman lämnar en sammanställning om skotska släkters insatser i svenskt näringsliv.

I samband med Jubileumsutställningen i Göteborg år 1923 kom jag att syssla med Göteborgs äldre industrihistoria. Det låg i sakens natur, att jag därvid skulle möta en hel del personnamn av utländsk klang, holländare, engelsmän, tyskar och fransmän. Rätt snart fick jag dock klart för mig att de vi svenskar kalla engelsmän i många fall skola specificeras såsom skottar. Särskilt fann jag den stora insatsen från skotskt håll i Göteborg under 1800-talet påfallande.

Under 1940-talet har jag under några år på Tekniska Museet varit sysselsatt med att lägga upp ett kartotek över insatser inom industri och teknik. Och så har den tanken vuxit sig fram hos mig att ur det tillgängliga kartoteket söka göra en sammanställning över skotska insatser inom svensk industri och teknik.

För kartoteket i fråga hava som källor använts bl. a. kommerskollegii förteckningar över fabriksprivilegier ända tillbaka till 1600-talet, sådana de finnas i kollegiets arkiv. Men dessutom har jag givetvis excerperat en hel del tryckt industrihistoriskt material, dock utan någon som helst pretention på fullständighet.

Att avgöra om ett namn är av skotsk härledning, har jag sökt dels ur vanlig tillgänglig släktlitteratur: Adelskalendern, Örnberg, Elgenstjerna, Lewenhaupt, Nordisk familjebok m. m. dels och framför allt ur en bok »The Scots in Sweden» av den skotske författaren Th. A. Fischer, Edinburgh 1907.

Jag har icke alls gått in på någon extra kontroll av namnens skotska släktursprung utan litat på de tryckta källorna. Möjligen har det därför kommit med någon som rätteligen ej hör hit, men å den andra sidan kan det nog hända att något skotskt släktnamn saknas.

Uttryckligen anser jag mig böra understryka att min uppsats gäller de skotska namnens förekomst uteslutande i svensk teknik och industri. Vid en genomgång av hithörande släkter, exempelvis omtalade i Elgenstjernas släktbok över svensk adel[1], finner man deras stora och mycket stora insatser på militära och tjänstemannaområden, exempelvis på höga ämbetsposter. Från alla dessa insatser har jag bortsett dock med ett visst undantag för tiden t. o. m. år 1709.

Ordningen som bör tillämpas kan ju givetvis diskuteras. Bokstavsordning hade ju varit det enklaste, men man kan också hålla före

[1] Av här förtecknade 80 à 90 släktnamn återfinnas ej mindre än 37 bland svensk adel.

att den kronologiska ordningen bort vara huvudprincipen. Jag har gjort en kompromiss i det jag låtit tidsfaktorn vara den i första hand utslagsgivande. Men så snart ett skotskt släktnamn dykt upp i svensk industrihistoria har jag trott mig finna lämpligast att sedan fullfölja detta namn fram till slutet av 1800-talet, undantagsvis något längre.

När ett släktnamn börjar har jag i en fotnot gjort några kortfattade historiska antydningar ur »The Scots in Sweden». Jag anser mig böra understryka, att de skotska släkternas första inträdande i svenskt arbete främst skedde på den militära banan. År 1546 hade Gustav Vasa i sin tjänst 2 000 skotska soldater och senare t. o. m. 30-åriga kriget funnos i svensk militärtjänst i allmänhet upp till 6 000 skottar. Att många av de skotska militärnamnen saknas här, beror på att de ej senare trätt i industriell eller teknisk verksamhet i Sverige.

Utom för militära uppgifter hade skottarna redan under 1500-talet för att icke säga ännu tidigare lockats till Sverige för att driva affärer. Även inre politiska oroligheter inom England—Skottland torde hava drivit åtskilliga skottar att emigrera. Man tog i det senare fallet sina hustrur med sig till det främmande landet. Det blev giftermål mellan släkterna och familjerna och så blevo de skotska släkterna så småningom verkligt bofasta i Sverige.

Skottland—England stod under 1600-talet långt före Sverige i tekniskt avseende, och så funno skottarna med sin fördel förenat att slå sig på industriell verksamhet och fabriksdrift i det nya landet.

Det är utvecklingen av denna deras insats, som jag skall i stora drag söka klarlägga. *Det hela måste betraktas såsom skissartat och gör icke anspråk på fullständighet.* I Tekniska Museets arkiv har jag lagt in en fullständig, historiskt ordnad förteckning över företag och patent med — i den mån det varit möjligt — fullständiga namn på innehavarna. Nedan giver jag blott en koncentrerad översikt i stenstilsform. I allmänhet med bortseende från individerna låter jag därvid släktnamnet framträda som ett slags kollektiv.

Skotska namn endast knutna vid svenska patent men icke vid någon känd fabriksverksamhet i Sverige har jag här icke givit plats, men de finnas i kartoteket förtecknade t. o. m. år 1885.

1600-talet.

1606 förekommer namnet *Clerck* i samband med skeppsbyggeri. Senare omtalas guldsmeder t. o. m. en hovguldsmed inom släkten sist 1730, samt vidare en garvare i Småland, Abbestorp.

1625 möter man en kvarnägare vid Lilla Edet med namnet *Carnegie*, ett namn som sedermera först år 1836 dyker upp i samband med övertagandet av det stora sockerbruket och porterbryggeriet i Göteborg, företag som än i dag fortleva ehuru under andra ägare.

1628 namnet *Feiff* finnes då på bryggare och guldsmeder i Sthlm. Mot slutet av 1700-talet möter man namnet i samband med textilfabriker bl. a. den s. k. Hebbeska fabriken vid Danviken. Till släkten hör Casten F. som var Karl XII:s högra hand i Bender och som förmedlade hans sammanträffande med Polhem i Stralsund.

1638 var *Boy*, *Boij*, *Boije* ett rätt betydande namn inom järnhanteringens område knutet vid de gamla namnen Lassåna (Laxå) bruk och Tivedens verken. Man finner namnet i mitten på 1700-talet bundet vid linneindustri i det då svenska Finland och 100 år senare vid Mölnlycke fabriker i Västergötl. Dessutom finnas inom släkten B. andra företag, en lerkärlsfabrik, en barnskofabrik under 1700-talet, en elektroteknisk fabrik 1889 i Göteborg samt i vår tid ett boktryckeri i Sthlm.

1646 *Macklier*, en av Göteborgs då mest betydande köpmän och skeppsredare, står som grundare av den första textilanläggningen i Göteborg, ett repslageri och en segelduksfabrik.

1651 fick en *Kurck* (landshövding) säte och stämma i Bergskollegium, och blev 1663 president i Kommerskollegium.

1652 möter oss namnet *Sinclair* under ett förslag till saltutvinning vid den Bohuslänska kusten, men det blev kanske blott ett förslag. År 1803 var en S. ägare till Gammelbo järnbruk.

1653 har släkten *Duwall* en medlem som var assessor i Bergskollegium. 1734 anlägger en D. en yllefabrik i Karlshamn och i slutet av 1700-talet driver en D. ett sågverk, Hällsjö, i Jämtland. Karlshamnsgrenen ägde under 1700-talet ett garveri och ett sockerbruk.

1654 finner man namnet *Jordan* på en del bryggare och bagare i Sthlm.

1654 träder det eljest militära namnet *Hamilton* in på det industritekniska området, då nämligen en Hugo H. får tillåtelse att anlägga ett pottaskebränneri och ett såpsjuderi, en anläggning som beräknades komma att draga ett kapital på 100 000 rdr. Ett kvarts sekel senare övergick genom köp buldans- och segelduksväveriet på Rodga, Östergötland, till en H., och en annan börjar snart liknande fabrikation i Örebro. 1771 börjar en H. Svinnevads glasbruk i Närke och 1796 en annan garveri och pappersbruk i Småland. Från slutet av 1800-talet möter man en H. som järnvägsanläggare samt en sockerbruksägare, Karpalund, Skåne. Några järnbruk hava drivits av släkten t. ex. Gryts bruk, Gammelkroppa, Högfors och Persbo. Slutligen må nämnas Henning Adolf Hamilton som 1930 var chef för telegrafstyrelsen.

1657 träder släkten *Teet* i Bergskoll. tjänst. Erik T. anlade 1885 Lögdö bruk och Åvike bruk, båda i Medelpad.

1669 grundade *Young* Daniel en klädesfabrik vid Barnängen, Sthlm. Han blev med tiden kommerseråd och adlad.

1669 *Leijonancker* (f. d. Young). Släkten låg i fortsättningen åt det tekniskt vetenskapliga hållet. 1751 nämnes en L. som var speciellt byggnadssakkunnig och som blev LVA och ett sekel senare är en L. med i redaktionen för »Tidskrift för svenska ingenjörer»; han blev lärare vid Teknologiska Institutet och överstelöjtnant i VVK. Uppgjorde förslag till och byggde vattenledningar i Sthlm och i Karlshamn.

1671 började släkten *Radou* verksamhet som bryggare och brännvinsbrännare i Sthlm, vilket fortgick under ca 100 år.

1672 finna vi en *Mackeij* som ägare av Hammarby järnbruk i Gästrikland, senare kom Lögdö bruk i Medelpad i släktens ägo.

1674 omtalas en skeppsbyggare Robert *Turner*.

1675 dyker namnet *Petre* upp och har sedan ända fram till nutiden varit knutet vid industrien. Många järnbruk hava varit under denna släkts ledning: Åbro, Brattfors, Fagersta, Rökjerrs, Petrefors och Hofors, således i vitt skilda landsdelar. En P., Ludvig Magnus, var 1784 bergsråd. Men även på andra områden möter man namnet t. ex. 1735 vid Olofsströms pappersbruk. 1808 var en P. salpetersjuderidirektör. Under mitten av 1800-talet drevs ett repslageri i Sthlm av en P., och två boktryckare P. omnämnas från Linköping. Tvål- och parfymfabriken »Flora» i Gävle anlades 1885 bl. a. av en P., och kring år 1918 fanns ett bryggeri med läskedrycksfabrik i Skara under en Petres ledning.

1676 var en *Helleday* bryggare i

Carnegie, 1615 borgare i Sthlm. — *Feiff*, 1613 borgare i Sthlm. — *Boy*, 1625 borgare i Sthlm. — *Macklier*, adlad för penningförmedl. mellan Sverige och England. — *Kurck*, 1576, milit. — *Sinclair*, 1609 milit. — *Duwall*, 1625 milit. — *Jordan*, 1623 milit. — *Hamilton*, 1631 milit. — *Teet*, 1571 milit. — *Young*, 1566 milit. — *Radou*, 1638 borgare i Sthlm. — *Petre*, 1638 borgare i Sthlm. — *Helleday*, 1648 borgare i Sthlm.

Sthlm. Under 1700-talet var en guldsmed H. t. f. riksguardien. Senare finner man namnet inom diverse textilfabrikation: tråband, camelott- och schaggväveri, sidenväveri, och år 1834 möter oss en tenngjutare. Samtliga med verksamheten i Sthlm.

1678 dyker namnet *Robsahm, von Robson,* upp och icke mindre än 31 olika medlemmar av släkten återfinnas inom Sveriges industri. Särskilt hava släktens medlemmar varit intresserade inom bergshanteringen. Malingsbo, Korslången, Nyfors, Nyhyttan, Villingsberg, Bofors, Björkborn, Lindefors, Böckels, Voxna, Letafors, Älgå, Vägsjöfors, Vissboda, Aspa, Karmansbo, Igelbäck m. fl. bruk äro alla tid efter annan knutna vid namnet. Carl Magnus R. d. ä. var Brukssocietetens sekreterare, fick Jernkontorets guldmedalj 1805 och 1808 och blev bergsråd. En tid var han redaktör för Jernkontorets annaler samt ledamot av direktionen för Älvdalens porfyrverk. Om en annan Carl Magnus R. d. y. säges, att han på Vissboda bruk i Närke uppförde den första »svenska stålugnen för flameld i st. f. med kol». Men även andra industrigrenar intresserade släkten. En R. hade i mitten av 1700-talet ylleväveri och färgeri samt »Gollgast»-tryckeri, (flanellstryckeri) i Sthlm. Samme man anlade även ett sockerbruk i Sthlm. En R. anlade 1814 ett skeppsvarv i södra Hälsingland. På 1800-talet var en R. slottsbyggmästare, en var färgare, en fotograf och en hade ett alunbruk på Öland.

1680 Stuart, Carl Magnus, fortifikationsofficer ledde anläggningen av staden Karlskrona med skansarne Kungsholmen och Drottningskär. Senare finner man namnet bundet dels vid pappersbruk i Småland, dels vid tre glasbruk: Stafnäs, Långvik och Södertälje, dels slutligen i mitten av 1800-talet vid garveri och saffiansberedning samt läderlackering.

1684 börjar en *Crokat* verksamhet i Göteborg med det första tobaksspinneriet i staden, vilket sedan gick i arv till sonen.

1688 kommer släkten *Leijel* med utpräglat intresse för järnindustri. Älvkarleö, Harnäs, Hammarby, Bröstorp, Norrby och Fleränge järnbruk hava drivits under släktens ledning. Adam L., direktör vid Hällefors silververk och bergsråd, »påfann varjehanda fina järnsmiden samt nyttiga sorter av järnplåtar». Carl L., som 1745 blev LVA samt tog initiativet till uppförandet av Sveriges andra ångmaskin vid Persbergs gruvor.

1688 nämnes bergsrådet Robert *Kinnimundt,* som var med om beslutet att 1694 sända ut den lovande Christoffer Polhammar på utrikes studieresa.

1688 kom den förste *Tottie* och blev då innehavare av en tobaksfabrik i Sthlm. Näringsgrenen fortsattes av släkten även i Gävle. Snusdosor, spelkort samt tröjor och strumpor tillverkades under mitten av 1700-talet av olika medlemmar av släkten T. Senare gick släktens intresse över på järnhantering. Älvkarleö, Harnäs, Vifors, Lindsbro, Långvind och Olofsfors bruk hava varit i släktens ägo. En T. var under senare hälften av 1800-talet överdirektör vid Stora Kopparbergs Bergslag.

1694 En *Manorgen* och en *Thornton* voro delägare i en av Göteborgs första klädesväverier.

1698 fick Karlshamn sitt första tobaksspinneri, anlagt av en *Mesterton.* Möjligen var det samme M. som 20 år senare började garveri, oljeslageri och såpsjuderi i Asarums s:n, Blekinge. Längre fram möter man namnet vid ett par repslagerier, dels i Nyköping, dels i Kalmar.

Slutet av 1600-talet drev en *Strang* Nyhammars järnbruk och 50 år senare en annan S. Gisslarbo hammare. På 1740-talet är namnet knutet vid tobaksspinneri, klädesfabrik och tegelbruk i och nära Köping.

Vid slutet av 1600-talet möter man en kanongjutare *Cahun,* ett namn som senare övergick till *Gahn.* Johan Gottlieb G. disputerade 1770 i Uppsala om »Författningar till befrämjande av en god hushållning av järnhyttor». Han fick senare guldmedalj av Jernkontoret, blev LVA. Han var jämte Berzelius och andra, delägare i en svavelsyrefabrik vid Gripsholm. Han var bosatt i Falun. Där hade en G. en tobakspipsfabrik och en metallvarufabrik. Voxna bruk och Dalkarlshyttes bruk hava letts av släkten. En G. drev i Uppsala först en matkonserveringsfabrik och sedan tillverkning av »Amykos», som uppges vara världens första munvatten.

1700-talet.

1703 Släkten *Spalding* började på framskjutna kommunala förtroendeplatser i Göteborg. En S. flyttade till Norrköping, anlade tobaksspinneri och klädesfabrik. Medlemmar av släkten hava sedan slutet av 1600-talet varit delägare i Gusums mässingsbruk och järnbruk till 1812.

1710 var Jacob *Spens* president i Bergskollegium. En annan S. var ett sekel senare specialist på triangelmätningar, om vilket han skrev två uppsatser i VAH. Han var LVA.

Stuart, 1564 milit. — *Crokat,* 1673 borgare i Gbg. — *Leijel,* 1566 milit — *Kinnimundt,* 1624 milit. — *Mesterthon* 1615 borgare i Sthlm — *Strang,* 1576 milit — *Gahn,* 1568 milit. — *Spalding,* 1574 milit. — *Spens,* 1609 milit.

1753 nämnes Peter *Ennes* såsom Hallrättspreses i Gävle och stod därmed i förbindelse med fabriksverksamheten i staden med omnejd.

1747 anlägger en *Duncan* ett tobaksspinneri i Gävle.

1748 börjar Jonas *Green* ett orgelbyggeri.

1751 får J. *Gerner* privilegium på fabrikation av tröjor och strumpor i Sthlm.

1752 möter man Alex. *Williamson* såsom tegelbruksägare vid Göteborg.

1756 får J. *Campbell* privilegium på filhuggeri i Sthlm.

1756 omtalas A. V. *Forbes* ha fått belöning av Riksens Ständer »för sin fallenhet för mekaniken». Han konstruerade dels en hackelsemaskin och dels en hackelsekista (i modell i Tekniska Museet), beskrivna i VAH.

1758 tillverkar *J. Marshall* solfjädrar i Sthlm och i början av 1800-talet börjar en M. en vävnadsfabrik, speciellt segelduk, i Göteborg.

1761 har Benjamin *Wilson* i VAH en uppsats: »Friktionselektricitet». Men först 1818 möter man namnet ånyo och då vid en fabrik i Solna för vaxduk och oljeduk och samtidigt vid fabriken »Nordstjernan» i Sthlm för tillverkning av tvål, parfymer m. m.

1761 börjar släkten *Bennet* med färgeri och tygtryckeri i Gävle och upptog senare liknande verksamhet i Sthlm och Åbo. En B. drev 1807 vaxblekeri samt tillverkning av vita vaxljus vid Järva.

1764 möter man namnet *Montgomery* vid Länna järnbruk samt senare vid Löfstaholm, Björkefors, Annefors, Rottneros, Bäckefors, Ortala och Åminne bruk. En M. var knuten vid Gustafs och Karlbergs kopparverk i Jämtland. Under 1900-talet möter man bryggare i släkten i Sthlm, Södertälje och Köping. En M. har en mekanisk verkstad i Göteborg och en M. var gasverkschef i åtskilliga städer och sedan stadsingenjör i Hälsingborg.

1769 fick Thomas *Lewis* privilegium på att anlägga ett järngjuteri på »engelska sättet» i Stockholm. Detta blev början till Bergsunds mekaniska verkstad.

1775 har en *Murray* ett par kemiska uppsatser i VAH och i mitten av 1800-talet är Baggå järnbruk i släktens ägo.

1779 möter man namnet *Cassel* i samband med Kvarns bruk och Karmansbo samt senare Laxå och Spännarhyttan. Vid samma tid eller kanske tidigare drev en C. tobaksfabrik i Halmstad och en annan ett garveri i Vimmerby.

1794 möter man namnet William *Chalmers* jämte *Greig* i samband med privilegium på väveri och bomullsspinneri i Göteborg. Det förra namnet finnes än i dag vid Chalmers Tekniska Högskola, vuxen upp ur en donation av William C.

1800-talet.

1800 finner man en *Christie* såsom ägare av en lackfabrik och en spelkortsfabrik i Göteborg.

1805 börjar William *Gibson* bryggeri i Göteborg. Via spelkortsfabrik, lackfabrik och ättiksfabrik går han över till textilindustri, börjande med repslageri. År 1826 börjar han en segelduksfabrik vid Vädersågen i Göteborg vilken han fem år senare flyttade till Jonsered. Åtskilliga patent, 12 st., ha tagits ut av olika medlemmar av släkten, mestadels inom textilbranschen men även gällande träbearbetningsmaskiner.

1806 omtalas namnet *Lagergren* (adlad f. d. L o w r i e) i samband med pappersbruk, ylleväveri och färgeri vid Gustafsfors, Småland. (Namnet Lagergren förekommer i kartoteket redan på 1780-talet på många fabrikanter, men den skotska härledningen av namnet är i de flesta fall oviss.)

1808—1813 arbetar Thomas *Telford* som sakkunnig och viktig medhjälpare till B. von Platen vid uppgörandet av planerna för Göta Kanal.

1814 började en *Gardner* en segelduksfabrik i Göteborg.

1815. Den skotska släkten Thomæus, senare T h o m é e, adlades 1773 under namnet *Adelsköld*. 1815 fick en A. privilegium på tillverkning av kakelugnar och lerkärl vid Nolhaga, Alingsås. Claes Adolf A. var en av landets första och mest kända järnvägsbyggare i mitten av 1800-talet. En annan A. var vid samma tid fotograf i Filipstad.

1816 fanns i Göteborg en repslagare med namnet *G o r d o n*.

1817 började en *Pfeiff* klädesfabrik i Sthlm och 1828 en annan P. ett garveri i Landskrona. I början av 1900-talet var A. Th. P. en mycket framstående mejeriidkare i Upland och tog ut åtskilliga patent på området.

1820-talet ger oss göteborgssläkten *Dickson* med dess omfattande sågverksrörelse, började med Trollhättan, sedan Edsvalla, Höglunda, Forshaga och Dejefors i Värmland och därefter

Ennes, börj. 1600-tal borgare i Hälsingborg. — *Duncan*, 1624 milit. — *Gerner*, 1643 borgare i Sthlm. — *Williamson*, 1591 milit. — *Campbell*, 1609 milit. — *Forbes*, 1624 borgare i Sthlm. — *Marshall*, 1576 milit. — *Wilson*, 1566 milit. — *Bennet*, 1631 milit. — *Murray*, 1566 milit. — *Chalmers*, 1624 milit. — *Greig*, 1566 milit. — *Christie*, 1624 milit. — *Gibson*, 1579 borgare i Gbg. — *Lagergren*, 1610 milit. — *Gordon*, 1610 milit. — *Pfeiff*, 1639 borgare i Sthlm. — *Dickson*, 1624 milit.

Baggböle, Matfors, Sandarne, Holmsund, Gideå, Norrfors och Svartvik i Norrland, vid det senare stället även drivande skeppsvarv.

1824 omtalas en *Ramsay* såsom auskultant i Bergskollegium, senare som ägare av Kortfors kvarn och grundare av Kortfors mekaniska verkstad. Under 1900-talet driver en R. en torrbatterifabrik i Linköping.

1824 anlägger en *Thorburn* jämte en *Brodie* en fabrik för tillverkning av olja ur enbär, kummin och gurkfrö m. m. i Uddevalla. Det förra namnet blir längre fram knutet vid andra verksamhetsgrenar i samma stad, linoljeslageri, pappfabrik, mekanisk verkstad samt tunnfabrik.

1836 grunda bröderna Andrew, Alexander, John och James *Malcolm* textilmaskinverkstad i Norrköping. De hava uttagit sex patent i Sverige.

1837 är en *Belfrage* ägare av Munkedals järnbruk. 50 år senare kommer Sandö sågverk i släktens ägo och drevs 1918 jämte Dals sågverk av en annan B. I början av 1900-talet nämnes en B. äga ett plåtslageri i Eskilstuna och en annan ett repslageri vid Strömsund i Jämtland.

1839 får en *Robertson* privilegium på väveri och färgeri i Göteborg.

1839 börjar en *Lyon* i Sthlm tillverkning av såpa, tvål och ljus.

1841 börjar släkten *Keiller* egen verksamhet i Göteborg efter att förut några år ha samarbetat med Gibson. Alexander K. anlägger 1841 en »Machinverkstad» i Göteborg, vilken sedermera blev Göteborgs Mekaniska Verkstad för att till sist utvecklas till Götaverken. 1847 var en K. med om att grunda Rosenlunds bomullsspinneri i Göteborg och 1850 byggde en K. gasverket i Norrköping. Under senare tider är namnet knutet till Schisshyttans järnbruk, Kaveltorps kopparverk samt Wedevågs järnbruk med såg, tegelbruk och fernissfabrik. En mängd patent, 23 st, hava uttagits av olika medlemmar av släkten K.

1842 anlade Alex. *Barclay* ett sockerbruk i Göteborg och 1847 börjar han i samma stad eller dess närhet ett bomullsspinneri.

1853 knöts Bernhard *Hay* till Jönköpings Tändsticksfabrik, där han framgångsrikt verkade till 1898, som fabrikens disponent under 34 år. Hans son Berndt var knuten till svensk tändsticksindustri 1900—1920.

1872 möter oss namnet *Kennedy* som till år 1897 stod för Gamla Varvet i Göteborg.

1879 tar C. G. M. *Nisbeth* ut patent på en universalkran. Han var senare chef först för Upsala Ångkvarn, sedermera för Reimersholms Spritförädlingsfabrik. År 1918 var namnet N. knutet till Glava skifferverk, Åmåls bryggeri samt Kimstads kvarn.

1879 och efterföljande år uttogos fyra patent på anordningar vid inventionssoffor av en *Ouchterlony*. År 1918 drev en O. ångsåg och kolningsanläggning vid Mörsil i Jämtland.

1911 blev en *Macfie*, W.J.K. direktör för en wellpappfabrik i Malmö och senare ledare för träsliperi, sulfitfabrik och pappersbruk vid Barnarp i Småland.

Ramsay, 1573 milit. — *Belfrage*, 1637 milit. — *Robertson*, 1624 milit. — *Barclay*, 1609, milit. — *Hay*, 1609 milit. — *Kennedy*, 1610 milit. — *Nisbeth*, 1628 milit. — *Ouchterlony*, 1820 universit.

Möjligen kan det synas tämligen hopplöst att söka göra en sammanställning över hur de i Sverige bosatta skottarna fördelat sig inom de olika industrierna. Utan att ingå på någon närmare analys kanske dock en kortfattad kategoriindelning kan vara berättigad. Patent äro ej inräknade.

Kommerskollegium.

Med den ledande och övervakande ställning Kommerskollegium intagit i Sveriges industri- och fabriksväsen kan det vara lämpligt att börja med att anteckna att åtta bärare av skotska släktnamn haft anställning inom detta ämbetsverk. En, *Kurck*, blev president, en, *Young*, blev kommerseråd i slutet av 1600-talet, och en, *Hamilton*, blev överdirektör vid Kungl. Patent- och Registreringsverket. I Kommerskollegii tjänsterullor återfinnas vidare namnen: *Cassel*, *Ennes*, *Gahn*, *Petre* och *Robsahm*.

Bergskollegium.

Genom Bergskollegium passerade 34 män med skotska släktnamn. En, *Spens*, blev president. Bergsråd blevo två, en *Robsahm* och en *Kinnimundt*. Släkten *Robsahm* representeras av ej mindre än tio olika medlemmar, *Leijel* av sju och *Tottie* av fyra. Dessutom möter man namnen *Duwall, Ennes, Feiff, Gahn, Murray, Petre, Ramsay*.

Antecknas kan att en, *Tottie*, blev överdirektör vid Stora Kopparbergs Bergslag samt att en, *Petre*, blev salpetersjuderidirektör och en, *Hamilton*, chef för Telegrafstyrelsen.

Inom industri- och fabriksgrupperna har jag låtit de stora grupperna komma i en ordning som fått bestämmas av antalet släkter som äro representerade, om också några av dem upprepas ett par gånger, nämligen inom olika underavdelningar.

Bergsbruk. Metallindustri.

Bergsbruk, järnhantering och metallindustri (59 namn). Guldsmeder, fem namn: *Boije, Clerck, Feiff, Helleday* och *Robsahm*. Silververk: *Leijel*. Kopparverk: *Keiller, Leijel, Montgomery*. Mässing, tenn, gelbgjuteri, fem släkter: *Feiff, Helleday, Leijel, Spalding* och *Spaldencreutz*. Järnhantering, masugnar och stångjärnshammare giva oss en hel del skotska brukspatroner ända från mitten av 1600-talet: *Belfrage, Boy, Cassel, Feiff, Gahn, Hamilton, Keiller, Lagergren, Leijel, Mackeij, Montgomery, Murray, Petre, Robsahm, Sinclair, Strang, Teet* och *Tottie*, ej mindre än 18 namn. Mekaniska verkstäder o. d., 13 namn: *Belfrage, Gahn, Gerner, Gibson, Keiller, Lagergren, Laurin, Lewis, Montgomery, Ramsay, Robsahm, Spalding* och *Thorburn*. Mindre metallbearbetningsverkstäder: *Campbell, Gahn* och *Tottie*. Skeppsvarvsinnehavare: *Dickson, Keiller, Kennedy, Lewis* och *Robsahm*. Skeppsbyggare: *Clerck, Leijonancker, Robsahm* och *Turner*.

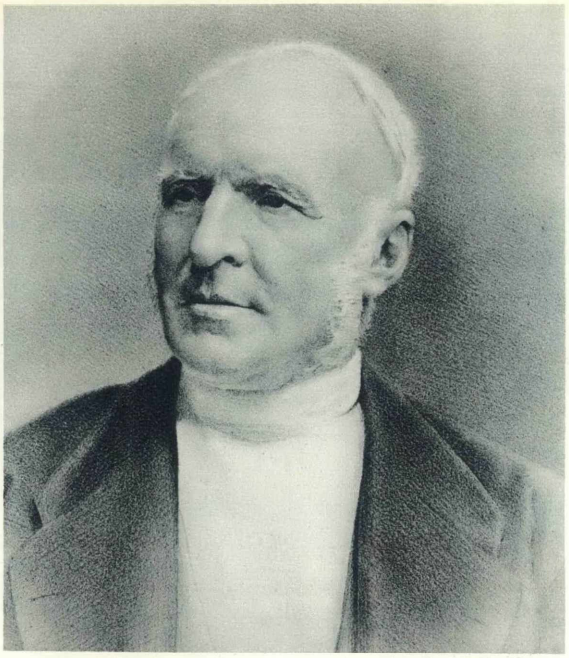
Textilindustri.

Textilindustrien (49 namn): Ylle, 17 skotska släktnamn: *Bennet, Chalmers, Crokat, Duwall, Feiff, Greig, Helleday, Lagergren, Leijonancker, Malcolm, Manorgen, Pfeiff, Robertson, Spalding, Strang, Thornton* och *Young*.

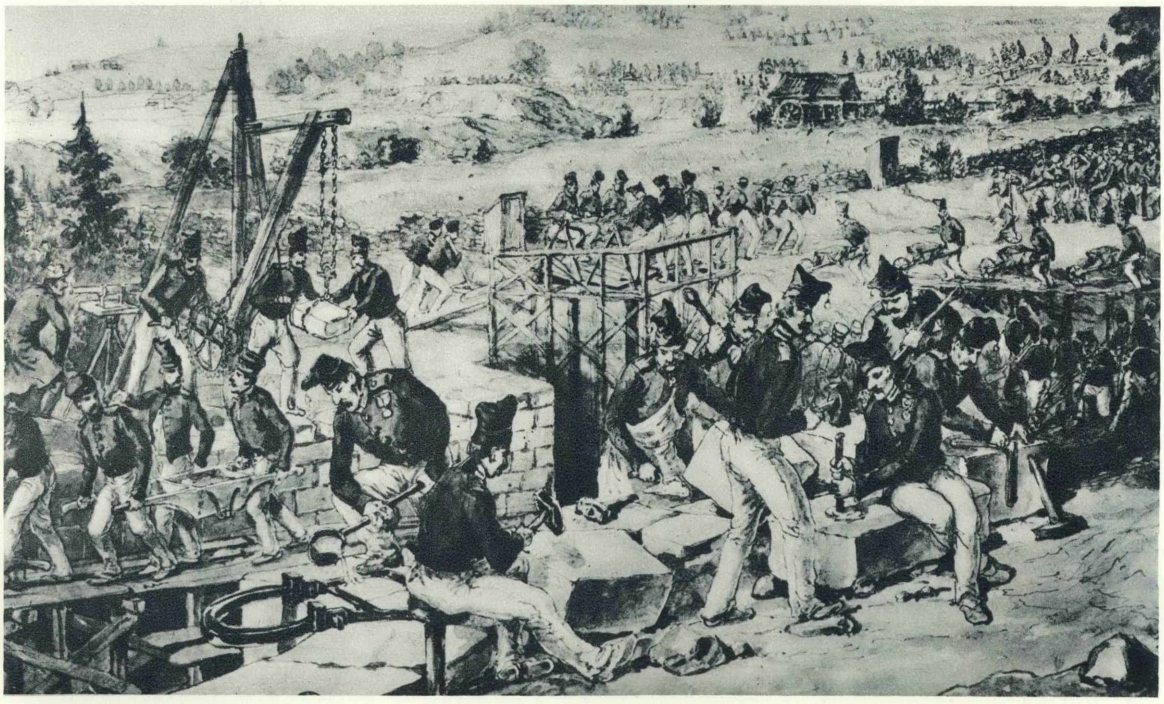
Bomull, linne och siden hava 14 representanter: *Barclay, Boije, Chalmers, Gardner, Gibson, Greig, Hamilton, Helleday, Keiller, Lagergren, Laurin, Macklier, Marshall*, och *Robertson*. Tvinnmaskintillverkning: *Laurin*. Tråbandsfabrikation: *Helleday*. Färgeri, textiltryck och impregnering har idkats inom 6 släkter: *Bennet, Hamilton, Lagergren, Robertson, Robsahm* och *Wilson*. Stickning av tröjor, strumpor och mössor: *Feiff, Gerner, Lagergren* och *Tottie*.

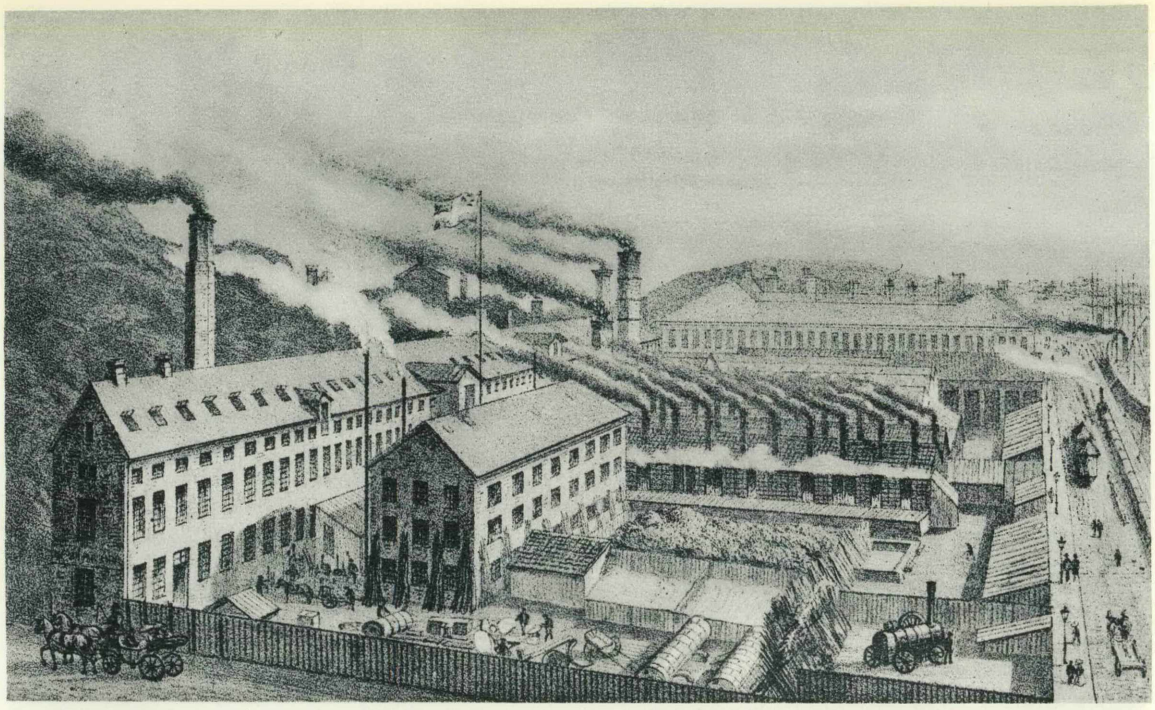
Thomas Telford, f. 1757, d. 1834. Skotsk ingeniör och kanalbyggare. — Biträdde Baltzar von Platen vid uppgörandet av förslaget till Göta Kanal.

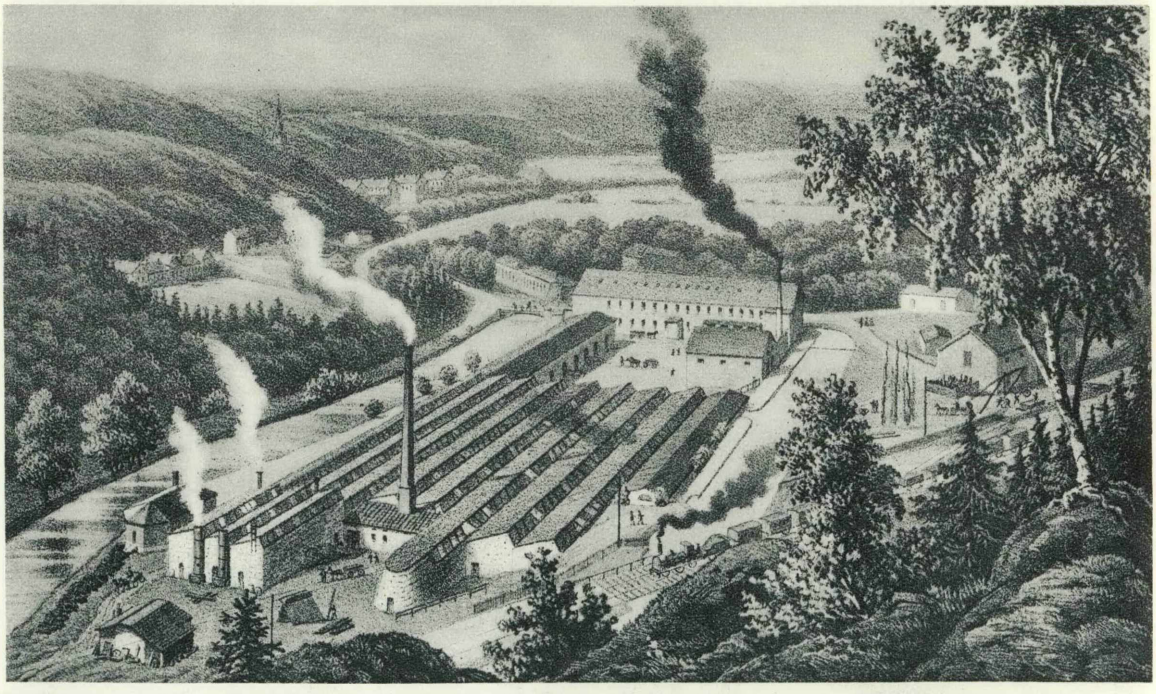
Alexander Keiller, f. 1804, d. 1874. Inflyttad till Sverige 1825 grundade han 1841 Göteborgs Mekaniska Verkstad ur vilken sedan Götaverken utvecklades.

Detalj av oljemålning utförd av Wetterling omkring 1837 och visande arbetet vid Bergs slussar i Göta Kanal.

Göteborgs Mekaniska Verkstad anlagd 1841 av Alexander Keiller. — Litogr. 1878.

De första verkliga linnefabrikerna i vårt land grundades 1833—34 av William Gibson, f. 1783, d. 1857, vid Jonsered i Västergötland där även samtidigt ett gjuteri och en mekanisk verkstad inrättades. — Litografi över fabrikerna år 1872.

Repslageri: *Belfrage, Gibson, Gordon, Macklier, Mesterton* och *Petre.*

Näringsindustri.

Närings- och njutningsmedel. Kvarnar: *Carnegie, Cassel, Nisbeth* och *Ramsay.* Mejerier: *Pfeiff.* Bryggeri och sprit, nio namn: *Carnegie, Pfeiff, Hamilton, Helleday, Jordan, Montgomery, Nisbeth, Petre* och *Duwall.* Bageri: *Jordan.* Socker: *Barclay, Carnegie, Duwall, Hamilton* och *Robsahm.* Matkonservering: *Gahn.* Ättika: *Gibson.* Tobaksfabrikation, röktobak och snus, upptogs av skottar redan under 1600-talet, nio släkter vid fjorton skilda fabriker: *Cassel, Crokat, Duncan, Lagergren, Mesterton, Ross, Spalding, Strang,* och *Tottie.* Närbesläktade fabrikationer äro tobakspipor: *Gahn* och snusdosor: *Tottie.*

Kemisk-teknisk industri.

Kemiskt-tekniska industrier (17 namn). Saltutvinning ur havsvatten: *Sinclair.* Såpa, tvål och parfym: *Hamilton, Mesterton, Lyon, Petre, Wilson.* Lackfabrikation: *Christie* och *Gibson.* Puder- och stärkelse: *Lagergren.* Oljefabrikation av skilda slag: *Brodie, Mesterton* och *Thorburn.* Glas- och spegeltillverkning: *Hamilton* och *Stuart.* Salpetersjuderi: *Petre.* Svavelsyra: *Gahn.* Tändsticksindustri: *Hay.* Aluntillverkning: *Hamilton* och *Robsahm.* Kemiska preparat i allmänhet: *Gahn.*

Pappersindustri.

Pappersindustri (13 släktnamn). Pappersbruk: *Belfrage, Hamilton, Lagergren, Macfie, Montgomery, Petre, Stuart, Thorburn* och *Tottie.* Spelkortsfabrikation: *Christie, Gibson, Lagergren* och *Tottie.*

Stenindustri.

Stenindustri. Tegelslageri: *Cassel, Keiller, Strang* och *Williamson.* Porslin, lerkärl och kakel: *Adelsköld, Boije* och *Lagergren.* Kalkbruk: *Hamilton.* Stenbearbetning: *Nisbeth* och *Robsahm.*

Träindustri.

Träindustri. Sågverk och snickeri: *Belfrage, Dickson, Duwall, Hamilton, Keiller* och *Ouchterlony.* Tillverkning av tunnstav och andra trävaror: *Thorburn.*

Läderindustri.

Läderindustri. Garverier: *Cassel, Clerck, Duwall, Hamilton, Lagergren, Mesterton, Pfeiff* och *Stuart.* Läderlackering: *Stuart.* Handskar: *Lagergren* och *Thompson.* Barnskor: *Boye.*

Diverse.

Diverse industriell och teknisk verksamhet. Hattmakare: *Young.* Solfjädrar: *Marshall.* Vaxblekeri och vita vaxljus: *Bennet.* Lantbruksmaskiner: *Forbes.* Vagnmakeri: *Feiff.* Ångmaskin: *Leijel.* Oljemoto-

rer: *Laurin.* Elektriska motorer: *Boye.* Elektriska torrbatterier: *Ramsay.* Järnvägsanläggare: *Hamilton.* Järnvägsbyggare: *Adelsköld.* Vattenledningsbyggare: *Leijonancker.* Gasverkschef: *Montgomery.* Stadsingenjör, byggnadschef: *Lagergren* och *Montgomery.* Stadsbyggare: *Stuart.* Slottsbyggmästare: *Robsahm.* Boktryckare: *Petre.* Fotografer: *Adelsköld* och *Robsahm.*

Författarskap.

Till denna uppräkning vill jag även lägga författarskap i Vetenskapsakademiens handlingar till 1825 där ämnena kunna sägas i någon mån beröra teknik och industri. Titlarna äro sammandragna och förkortade. *Ennes, Fr.:* »Gavleåns isläggning och islossning», *Gahn, J. G.:* »Gladare vattenfärger för trähus». *Leijell, C.:* »Salmiakens historia», »Malmen från Smålands Taberg», »Stollbyggnader i gruvor», »Zink- och kopparmalm från Skenshyttan». *Murray, A.:* »Hundgrottan i Neapel (och dess luftsyra)», »Platina». *Spens, C. G.:* »Kartprojektion», »Triangelmätning efter trapezmetod». *Wilson, B.:* »Friktionselektricitet». Redaktörer för tidskrifter med tekniskt innehåll: *Leijonancker* och *Robsahm.*

I anslutning till dessa litterära produktioner inom naturvetenskapens område vill jag icke underlåta att alldeles vid sidan anföra namnet på en humanist, *J. Ihre,* kommande från den skotska släkten *Eire.* Han var språkforskare med ett under 1700-talet internationellt känt namn och blev för sina meriter adlad. Han fick på egen begäran bibehålla namnet även efter adlandet, »ty», som han sade, »med det namnet är jag känd överallt, vilket däremot icke blir fallet om jag tager namnet Gyllenbjörn eller Vargstjerna».

Rent kvantitativt hava de skotska immigranterna främst varit knutna till järnbruk och därmed sammanhängande järnmanufaktur och mekaniska verkstäder samt vidare intresserat sig för textilindustriens olika grenar. Skottarna ha redan på 1600-talet i viss mån lanserat tobaksfabrikationen i vårt land. De äro i stort sett företrädda inom industriens och teknikens samtliga områden.

Man kan sammanfattningsvis säga att under 1600-talet låg den skotska insatsen framför allt inom textil- och tobaksindustri, under 1700-talet var den tyngst vägande på järnhanteringens område och under 1800-talet synas skottarnas insatser framför allt bundna vid Göteborgs näringsliv.